

FRI-2B.312-1-L-04

THE OBLIGATION OF THE HEIR WHO ACCEPTED THE INHERITANCE UNDER THE BENEFIT OF INVENTORY FOR GIVING AN ACCOUNT

Senior assistant professor Ventsislav L. Petrov, Ph.D. in law

Department of Civil law studies,

Sofia University

E-mail: vencislav.petrov@yahoo.com

Abstract: *The article researches the obligation of the heir who accepted the inheritance under the benefit of inventory for giving an account to the creditors of the estate and to the legatees. The object of the research includes the requirements for occurrence of this obligation, its content and the consequences of its breach. Dogmatic, teleological, historical and comparative methods are used in the research. Proposals for amendments of the legislation are made.*

Keywords: *heir, inheritance, succession, estate, acceptance of inheritance under the benefit of inventory, giving of account to the creditors*

ВЪВЕДЕНИЕ

Наследникът може да приеме наследството направо или по опис. В първата хипотеза той отговаря неограничено за наследствените дългове и за заветите. Във втория случай неговата отговорност е ограничена – до размера на полученото наследство, съгласно чл. 60, ал. 2 ЗН. В литературата и съдебната практика има спор в какво точно се изразява това ограничаване. Според първото виждане, което е по-широко застъпено в съдебната практика и теорията при действието на сегашния Закон за наследството от 1949 г., ограничаването е само по размер, т.е. наследникът отговаря и с личното си имущество, но до размера на получените чрез наследяване права¹⁹⁹. Според второто виждане ограничаването е по обекти, т.е. наследникът отговаря само с наследствената маса²⁰⁰. Излагането на всички аргументи в полза на всяко от схващанията надхвърля обема на настоящата скромна статия. Следва да се посочи единствено, че в нея се възприема второто виждане – че приемането на наследството по опис предпазва наследството от сливане с личното имущество на наследника; в резултат на това кредиторите на наследодателя и заветниците могат да насочат принудително изпълнение само върху правата от наследствената маса. Това виждане съответства на същността на института още от възникването му в римското право²⁰¹, намира по-широко разпространение в сравнителен план и може да бъде подкрепено с аргументи от редица текстове на ЗН и ГПК.

Ограничената отговорност на наследника видимо застрашава правата на кредиторите на наследството и заветниците, създавайки предпоставки те да не се удовлетворят изцяло или отчасти. Поради това законодателят създава редица защитни механизми за гарантиране на правата на кредиторите и заветниците – забраната на наследника да отчуждава включените в наследството права за определен срок; задължението на наследника да управлява наследствената маса с грижа, каквато полага за собствените си работи и др. Сред тези механизми следва да се посочи и задължението на наследника да даде на кредиторите и заветниците сметка за управлението, установено в чл. 65, ал. 2 ЗН, на което е посветена

¹⁹⁹ Така Тасев, Хр. Българско наследствено право. С.: Сиела, 2013, с. 131-132; Марков М. в: Цанкова, Ц., Ек. Матеева, М. Марков, Веселин Петров, Д. Танев, И. Георгиев. Закон за наследството. Научноприложен коментар. С.: ИК „Труд и право“, 2016, с. 646-647

²⁰⁰ Така на пример Хинов, М. Приемане и отказ при наследяването. С.: Наука и изкуство, 1977, с. 42-43; Петров, Васил. За отговорността на приелия наследството по опис наследник за наследствените дългове. - <https://www.challengingthelaw.com>, достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/semeino-i-nasledstveno-pravo/za-otgovornostta-na-prielia-naslednik-po-opis/>

²⁰¹ Жирар, П. Ф. История и система на римското право. Част III. С.: Издание на Софийския университет, 1915, с. 1280 и с. 1282; Базанов, Ив. Курс по римско право. Том II. С.: Университетска печатница, 1940, с. 199

настоящата статия. Законовият текст е твърде лаконичен, което поражда редица проблеми в теорията и съдебната практика.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Съдържание на задължението за даване на сметка

Необходимостта от съществуването на задължение за приелия по опис наследник за даване на сметка на наследствените кредитори и заветници е безспорна. Наследникът е титуляр на всички включени в наследството права права и задължения; следователно той може да извършва с тях безконтролни (с изключение на ограничението на чл. 65, ал. 1 ЗН) действия. Поради това възможността на кредиторите да са информирани за действителното състояние на наследствената маса, за да предприемат действия за своето удовлетворяване, може да се извърши основно посредством изпълнението на това задължение.

Законът обаче не пояснява в какво се изразява задължението за даване на сметка. В новата литература е изразено виждане, че по смисъла на чл. 65, ал. 2 ЗН наследникът трябва да даде на кредиторите сметка за разходите, свързани със запазване на наследственото имущество. Това произтича от виждането на автора, че смисълът на даването на сметка е длъжникът да може да си приспадне от стойността на получения в наследство актив извършените от него разходи и по този начин да намали границата на отговорността си²⁰².

Безспорно, даването на сметка трябва да включва направените за запазването на имуществото разноски. То обаче трябва да се тълкува доста по-широко. Може да се използва текстът на чл. 809 от Закона за гражданското съдопроизводство от 1891 г. и на почти аналогичния текст на чл. 993 от Закона за гражданското съдопроизводство от 1931 г., съгласно които сметката трябва да включва действително получените приходи и направените разходи, както и „сумите, които има да се получават, и предметите, които има да се събират“. Следователно, наследникът трябва да представи сметка за няколко отделни неща.

На първо място, това са направените от него разноски при управлението: за извършване на опис, запечатване и разпечатване, за водене на петиторни и посесорни иски за защита на наследственото имущество, извършените необходими разноски за запазване и поддържане на вещи от наследството и т.н.

На второ място, сметката трябва да включва и събраните суми от включените в наследствената маса вземания; естествените и гражданските плодове, дадени от включени в наследството вещи и др.

На трето място, в нея се включват и изплатените от наследника дългове на наследството и завети.

Сметката не следва да включва описание на включените в наследството активи, както се приема от някои автори²⁰³ – те са посочени в описа, който е извършен от овластен за това от закона орган.

Ред за даване на сметка

Законът не урежда и ред за даване на сметката. Наследникът следва да даде доброволно такава. Някои автори приемат, че това трябва да стане при достигане на границата на отговорността на приелия по опис наследник²⁰⁴ или когато наследството бъде ликвидирано²⁰⁵.

При възприетото в настоящата работа мнение за същността на ограничаването на наследниковата отговорност по обекти, двете становища водят до един и същ момент – когато

²⁰² Марков М. в: Цанкова, Ц., Ек. Матеева, М. Марков, Веселин Петров, Д. Танев, И. Георгиев. Закон за наследството. Научноприложен коментар. С.: ИК „Труд и право“, 2016, с. 600

²⁰³ Тончев, Д. Коментар върху Закона за наследството. Т. IV. С.: Печатница на Т. Т. Драгиев и с-ие, 1926, с. 240

²⁰⁴ Марков М. в: Цанкова, Ц., Ек. Матеева, М. Марков, Веселин Петров, Д. Танев, И. Георгиев. Закон за наследството. Научноприложен коментар. С.: ИК „Труд и право“, 2016, с. 600

²⁰⁵ Тончев, Д. Коментар върху Закона за наследството. Т. IV. С.: Печатница на Т. Т. Драгиев и с-ие, 1926, с. 249

наследствените дългове бъдат погасени и в резултат на това настъпи сливане на наследството с личното имущество на наследника.

Това виждане за момента на даване на сметка обаче следва да се допълни. Наследникът би следвало да бъде длъжен да даде сметка и във всеки момент при поискване от кредиторите²⁰⁶. Това негово задължение не е изрично уредено в ЗН. То може да се изведе чрез използване на текстовете на чл. 806 от ЗГС от 1891 г. и на чл. 991 ЗГС от 1930 г. Неговото съществуване може да се обоснове и чрез телеологическо тълкуване на чл. 65, ал. 2 ЗН. Не може да се сподели изразеното в литературата виждане, че целта на разпоредбата е единствено да се осигури на наследника възможност да приспадне от наследството направените от него разноски²⁰⁷. Основната цел на чл. 65, ал. 2 ЗН е защита на интересите на кредиторите и заветниците. Приелият по опис наследник упражнява фактическата власт върху активите от наследството. По този начин той може да укрие получени плодове, да извършва неизгодни сделки, да погасява наследствени дългове по неизгоден начин и т.н., като по този начин увреди кредиторите и заветниците. За да се осъществява контрол върху дейността му, законът не само установява съдебен контрол върху извършваните от него действия на разпореждане, а и създава една косвена възможност на кредиторите за контрол. Получавайки информация за извършваните с елементите от наследството правни действия, те могат съевременно да вземат мерки за защита на своите интереси. Удачно е в ЗН да се уреди право на кредиторите и заветниците да искат по съдебен ред изискване на сметка от длъжника²⁰⁸.

Последици при неизпълнение на задължението

ЗН не урежда и **санкционни последици при неизпълнение на задължението на наследника да даде сметка**.

Изложено е виждане, че даването на сметка доказва достигането до границата на отговорността на наследника; ако той е платил повече и не е дал сметка, няма да може да иска връщане на даденото без основание²⁰⁹. Поради това задължението е определено като несъщинско. Това виждане е свързано със застъпването от автора гледище за ограничаването на наследниковата отговорност само по размер, а не и по обекти; поради това то не може да бъде подкрепено.

С оглед на застъпеното тук виждане, следва да се препоръча *de lege ferenda* въвеждане на по-тежка санкционна последица. В чл. 223 ЗН-отм. недаването на сметка от наследника, който е задължен от съда да го направи, е било въздигнато в основание за отпадане на ограничената му отговорност; наследникът вече е отговарял и с личното си имущество за наследствения дълг. Удачно е това решение да се възприеме и днес с изричен текст в чл. 65. По този начин ще се премахне пречката пред сливане на двата имуществени комплекса и кредиторите на наследника, чиито интереси са застрашени от недаването на сметка, ще могат да насочат изпълнение към всяко от секвестрируемите права, включени в патримониума на наследника²¹⁰.

²⁰⁶ Димитър Тончев в цит. съч. приема изрично, че до окончателното ликвидиране на наследството сметка не може да бъде искана.

²⁰⁷ Марков М. в: Цанкова, Ц., Ек. Матеева, М. Марков, Веселин Петров, Д. Танев, И. Георгиев. Закон за наследството. Научноприложен коментар. С.: ИК „Труди право“, 2016, с. 600. Като че лив този смисъл и Тончев, Д. Коментар върху Закона за наследството. Т. IV. С.: Печатница на Т. Т. Драгиев и с-ие, 1926, с. 239

²⁰⁸ В чл. 225 ЗН-отм. е била уредена възможност на кредиторите извънсъдебно да определят на наследника срок за даване на сметка. Цитираните разпоредби от ЗГС от 1891 г. и ЗГС от 1930 г. обаче уреждат „иск за сметка“, т.е. възможността за искане на сметка по съдебен ред.

²⁰⁹ Марков М. в: Цанкова, Ц., Ек. Матеева, М. Марков, Веселин Петров, Д. Танев, И. Георгиев. Закон за наследството. Научноприложен коментар. С.: ИК „Труд и право“, 2016, с. 600.

²¹⁰ Тончев, Д. Коментар върху Закона за наследството. Т. IV. С.: Печатница на Т. Т. Драгиев и с-ие, 1926, с. 241-242 е считал, че в такава хипотеза изпълнението първо следва да се насочи към наследствените имоти, а едва после – към личното имущество на наследника. Подобно виждане не е имало нормативна опора.

ИЗВОДИ

Задължението на приелия по опис наследник за даване на сметка на заветниците и на кредиторите на наследството е важно с оглед на защита на правата на посочените две групи лица. Уредбата му обаче е твърде лаконична и поражда редица проблеми и неясноти в теорията и съдебната практика. Поради това може да се препоръча de lege ferenda нейното разширяване. Желателно е да се уреди в какво точно се изразява задължението за даване на сметка, т.е. кои обстоятелства следва да се включат в нея. Следва да се уреди и възможност на кредиторите и заветниците да изискват по всяко време даването ѝ по съдебен ред. Не на последно място, може да се препоръча неизпълнението на задължението на наследника за даване на сметка да се въздигне в основание за отпадане на ограничената му отговорност.

REFERENCES

Bazanov, Iv. (1940) Roman law course. Volume II. Sofia: University press, 1940 (**Оригинално заглавие:** Базанов, Ив. Курс по римско право. Том II. С.: Университетска печатница, 1940)

Girard, P. F. (1915) History and system of the Roman law. Part III. Sofia university, 1915 (**Оригинално заглавие:** Жирар, П. Ф. История и система на римското право. Част III. С.: Издание на Софийския университет, 1915)

Hinov, Miko. (1977) Acceptance and renouncement of inheritance. Sofia: Nauka I izkustvo, 1977 (**Оригинално заглавие:** Хинов, М. Приемане и отказ при наследяването. С.: Наука и изкуство, 1977)

Petrov, Vassil. (2015) About the liability for the inheritance debts of the heir who accepted the inheritance under the benefit of inventory (**Оригинално заглавие:** Петров, Васил. За отговорността на приелия наследството по опис наследник за наследствените дългове. - <https://www.challengingthelaw.com>, достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/semeino-i-nasledstveno-pravo/za-otgovornostta-na-prielia-naslednik-po-opis/>

Stavru, St. (2013) Legal status of the legatee as a creditor of the estate. – in: Stavru, St., Vasil Petrov. discussions in Bulgarian succession law. Sofiq: Fenea, 2013) (**Оригинално заглавие:** Ставру, Ст. Правен статус на заветника като особен кредитор на наследството. – в: Ставру, Ст., Васил Петров. Дискусии в българското наследствено право. С.: Феня, 2013)

Tasev, Hr. (2013) Bulgarian succession law. Sofia: Siela, 2013 (**Оригинално заглавие:** Тасев, Хр. Българско наследствено право. София: Сиела, 2013)

Tonchev, D. (1926) Commentary of the Law of inheritance. Volume IV. Sofia: T. T. Dragiev, 1926 (**Оригинално заглавие:** Тончев, Д. Коментар върху Закона за наследството. Т. IV. С.: Печатница на Т. Т. Драгиев и с-ие, 1926)

Tsankova, Ts., Ek. Mateeva, M. Markov, Veselin Petrov, D. Tanev, I. Georgiev. (2016) Law of inheritance. Commentary. Sofia: Trud i pravo, 2016 (**Оригинално заглавие:** Цанкова, Ц., Ек. Матеева, М. Марков, Веселин Петров, Д. Танев, И. Георгиев. Закон за наследството. Научноприложен коментар. С.: Труд и право, 2016)

Venedikov, P. (1939) System of Bulgarian succession law. Sofia: Knipegraf, 1939 (**Оригинално заглавие:** Венедиков, П. Система на българското наследствено право. С.: Печатница „Книпеграф“ на Сава Петров, 1939)